

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת מקץ

שנת תשע"ב

א. רש"י הירש.
פרק מא' פסוק נא':

(נא) נשני — מבארים כרגיל: אלהים השכיחני
אח כל עמלי ואת כל בית אבי! לב
מי לא יודעה למקרא משפט זה? יוסף קורא שם
לבכורו עלישם שה'אלהים השכיחו את אביו הזקן ואת
כל משפחת בית אביו! עליפי זה התבאר אמנם העובדה
שיוסף לא התעניין בגורל אביו זמן כה ממושך, ונמצאנו
למדים שיוסף היה בפשטות — אדם חסר לב! אך
לאושרנו "שכח" איננו הוראה יחידה ל"נשה". "נשה"
פירושו גסיון: היות בעל חוב, היות נושה (ראה לעיל
לב, לג), ויזיה אפוא פירוש "נשני": את אסוני ואת
משפחתי עשה לי אלהים לנושים. מה שעד כה נראה
לי כאסון וכהתעללות, אלהים עשאו כלי שרת לעצב
את אושרי: חוב גדול אני חייב לאסוני ולמשפחתי.
צורת "נשני" — במקום "נישני" — קשה עליפי שני
הביאורים, והיא תתבאר רק אם נניח שקיים שורש
"גשש". אך אין שורש זה נמצא במקום אחר.
דרך אגב: דרשות של דופי נתלו בבטוי "עמל",
לאמר: היהודי עצלן, עבודה בעיניו היא אסון. אך לגבי
היהודי אפילו גן עדן איננו מקום שכל מלאכתו של
אדם נעשית עלידי אחרים. היהודי הושם גם בגן עדן
לעבודה ולשמרה! אולם "עמל" איננו עבודה, בדרך
כלל, אלא רק יגיעה לריק, עבודה שאין שכרה בצדה.
"עמל" האחד גורר את "חמלת" חכרו המלה באה גם
בהוראת "אסון" שאדם מכין לזולתו, ומבחינה זו
פירושה: עול; אך אין זו הוראתה הראשונה.

אלות

1. קרא שוב את הפסוק, איך ניתן לפרשו צפ"י הפסוק?
2. פרשנו מציע לפרש מלה קשה לו כאן באופן מיוחד, בצמצם מה הוא אומר?
3. מלה כל זה כל כך חשוב לזו?
4. מה סיבת הסתאריה על עבודת היהודים כאן, מה מציק לפרשנו?
5. איך ניתן לפרש מלה לו עם כ"אסון" ולמה כאן אין לפרוש זה מקום?

מקצ

ב. הכתב והקבלה .

פרק מב' פסוק ז':

(ז) ויכרם. לא

הכרה פרטית שהם אחיו, כ"א הכרה כללית, שהכיר פניהם ונאלו בזכרוננו שכבר ראה אנשים ולורת פניהם כזו אלה, ועדיין לא ידע שהם אחיו, חוננם אחר חוננם שנאלו ננאךן כנען אז הכירם הכרה פרטית, והכרת פניהם ענתה צם שהם אחיו צלמנת. ולזה צל כאלן ונ"ס הכנוי ננחוצר עם הפעל שזורה על הכללי, ולח"ז אמר ויכר את אחיו, צל וולת הכנוי את שזורה על הפרטי וכנ"ס צולל יכלו דצרו לשלום: ו

אלף

1. אינה קציה צומדת לפני פרשנו צליה הוא מנסה להשיב?
2. קצצט קובצ פרשנו שתי "הכריות"?
3. איך זה מסתדר מחינת שימושי הלשון כאן?

* * *

ג. רד"ק .

פרק מב' פסוקים כה'-כט':

(כה) ויצו, צוה עבדיו מוכרי התבואה שימלאו כליהם בר וכן עשו. וימלאו, והוא מקרא קצר וכמוהו רבים. ולהשיב כספיהם, ויצו גם כן להשיב את כספיהם. ויעש להם כו', על השבת הכסף ועל צידת עצמם אמר, כי על התבואה כבר אמר: וימלאו.

(כו) ויפתח האחד, אחד מהם, ובדרש זה לוי שנשאר יחידי משמעו שהיה בן זוגו.²⁶ כפי אמתחתו, כן צוה יוסף שלאחד מהם ישימו כספו כפי אמתחתו, ולאחרים באמצע האמתחת או בתחתיתו, שאם ישימו כספם כפי האמתחת כולם, בלקחם מספוא לחמוריהם יראו וישובו למצרים על דבר הכסף להשיבו ולהודיע כי לא פשעו בו כי הם נתנוהו, לפיכך צוה יוסף לשים הכסף באמצע האמתחת כדי שלא ירגישו בכסף עד היותם בביתם, אבל צוה לשים לאחד מהם כפי אמתחתו כדי לצערם וידע כי בעבור כסף של אחד לא ישובו למצרים.²⁷

(כח) ויצא לבם, על דרך: נפשי יצאה בדברו (שה"ש ד, ו) ²⁸.

(כט) ויבאו, הדברים שסיפרו לאביהם מבוארים ואף על פי שיש בהם תוספת ומגרעת ושינויים הענין אחד.

אלף

1. מה מרחיק ומוסיף פרשנו בגיאורו לפסוק כה'?
2. בפירושו לפסוק כז' נותן פרשנו טעם למצאה מסוים התוכף לתאר את פרטי המקרה וסיבותיו?
3. כמה ציטוטים משיירי השירים מכאן את פסוקנו כח'?
4. מה מציק צל"ו בפסוק כט' ומה הוא מסביר בדבריו?

* * *

ד. המשתדל .

פרק מג' פסוק יא':

[יא] מזמרת הארץ: מן הפירות היותר משובחים ומהוללים. דבש: דבש דבורים מצוי הוא במצרים הרבה, וכן דבש תמרים, ויש אומרים שהוא עשוי מצימוקים הוא נקרא בלי ערבי דibs, ועד היום מביאים ממנו מחברון למצרים מכאן שלוש מאות גמל בכל שנה, ומערבים בו מים ושותים אותו במקום יין, והיון מעט במצרים.

אלף

1. מה הקושי האפשרי שפרשנו מנסה להשיב צל"ו?
2. אט יש דבש הרבה במצרים, למה הביאו אחי יוסף זאת ליوسف?
3. מה ולמה מביאים מחברון למצרים?

* * *

ה. רש"י הירש .

פרק מא' פסוקים ב' ד' :

(כ) ובריא את . "בריא" — שמן, דשן, לא חולה: כל אלה הוראות "בריא", משורש "ברא" = הפוך "חיצוני". נמצא "בריא": מי שהוסיף היקף חיצוני. באחו: כר דשא, משורש "אחה" = לחבר, ומכאן "אח". מיני דשאים אוהבים חברה, ובדרך כלל אינם גדלים לבדם. מכאן "אחו", שהוראתו העיקרית: ריעות. — היאור העלה שבע פעמים פרות טובות, ושבע פעמים פרות רעות. מכיון שהיאור משפיע את ברכתו רק אחת בשנה, נאמר כאן באופן בלתי אמצעי כי שבע הפרות הן שנים, ודבר זה מוכרע אפוא גם ביחס לשבלים. הן פרעה עמד עליה היאור, שקוע בהרהוריו; הוא הגה בו, במשפיע את ברכת הפריזון, כמעשיר את ארצו בתבואה ועדרים. פרות ושבלים הן מתנות היאור. — נוסף על כך: בשעה שהפרות הטובות עלו מן היאור, הן מצאו מרעה והלכו שמה לרעות. אך בשעה שהפרות הרעות עלו מן היאור,

כבר עמדו הפרות הטובות על שפת היאור, שכן כבר כילו את כל המרעה. הפרות הרעות לא היו חיות טרף מטבען, הן לא היו אוכלות את הטובות מחמת רעב אילו הללו עוד הותרו דבר. כך ניתנת כאן אזהרה ברורה שלא לכלות את הכל. נמצא כל הפתרון כלול כבר בחלום. כך מדבר ה' בתמונות, ופתרונו של יוסף הנו דוגמה ומופת לכל פתרון מבאר: עליו ל"דרוש" ולמצוא מתוכו, לא להעמיס באור אל תוכו.

(ד) וייקץ פרעה . מראה הפרות הרעות הבהיל אותו עד שהתעורר, אך לא הגיע לידי הכרה ערה, אלא המשיך לישון ולחלום. — "קוץ" ו"יקץ" הן מלים נרדפות כדוגמת "טוב" ו"יטב", "קוץ": לשבוע בלי די עד כדי בחילה. הגוף מתחדש בשנתו, ובשעה שספג דיו "ושבע עד בלי דיו", הרי הוא מתעורר. בעברית המתעורר משנתו, עושה כביכול מעשה פעיל: הוא "מקיץ". הרוח נסוגה בזמן השינה והיא מרשה לגוף "לינוק" משדי השינה י. משיג דיו, תגערנו הרוח מחיק השינה: "הקיץ".

אלות

1. מה מוסיף פרשנו ביאורו לקטע הראשון?
2. קטע השני: "באחו" מרחיב פרשנו להסביר כי פתוק תמונת החלום על פרטיו נמצא כבר הסתרון, התוכל לפרט ולהסביר?
3. מה הרציון כקץ?
4. האם זה מקטין או מגדיל את כשרונו של יוסף?
5. מה הסברו המקיץ על: "ויוקץ" ומה בצטט רצה ללמדנו?

* * *

ו. משך חכמה עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק מד' פסוק י': שם שם אשר ימצא אתו יהי לי עבד וכו'. פירוש י. כי איש כזה אשר לא אמון בו, והוא גונב משלחן זרים, לא יאות לקבלו לעבוד שר גדול כיוסף, רק יהיה מאנשים העובדים את עבדו. אמנם, כאשר אמר יוסף "הוא יהיה לי עבד" (פסוק יז), אז הבינו כי רק

אלות

1. מה הדיוקם בפסוק עליהם לומר פרשנו את דבריו ומהם הוא מוציא מסקנה?
2. מאין ואיך הבינו אחי יוסף שהכל עליהם?
3. מה היתה מסקנת יהודה מכך?

* * *

ז. רמב"ן .

פרק מב', פסוק יז': (יז) ויאסף אותם אל משמר שלשת ימים. עשה כן להפחידם ושיאמינו בו כי את האלהים הוא ירא. ומפני מוראו מוציא אותם שלא ימותו אנשי ביתם ברעב. וזה טעם ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם. ועוד כי לא ישמעו להניח האחד רק להצלת כלם:

אלות

1. מה הקושי האפשרי?
2. כמה הכנסתם למשמר מלמדת משהו?
3. למה עלה אותם עם מלון הביתה?
4. איך הפטיח לצטט את הכנתם לצצירת שמעון?

* * *

עלילה הוא מבקש, וכי לא גנב, שלולי כן לא היה לוקח איש כזה לעבד בבית אדון מצרים. ולכן "ויגש אליו יהודה ויאמר וגו'". (שם שם) 1. הדגשת ה"לוי". 2. והוא שליחו של יוסף. 3. לעומת דבריו הקודמים "מה נאמר... מה נדבר ומה נצטדק, האלקים מצא את עין עבדיך וכו'".